

Budeme medvede monitorovať cez družicu?

O kondičnom stave kráľov slovenských hôr povedia rozbory obličiek

Hovorí sa o nich obyčajne vtedy, keď sa niečo stane. Nie každé stretnutie s medveďom však musí zákonite skončiť tragicky. Štatisticky je oveľa nebezpečnejšia cesta, náhodný požiar, alebo útok násilníka a zlodēja. Jednoducho, napadnutia človeka medveďom sú dosť vzácne a vždy boli a sú vhodným spretrením obsahu médií. A vtedy sa najčastejšie polemizuje o tom, či sú premnožené, alebo nie, či treba znížiť ich stavy, alebo ponechať ich vývoj na všemocnú prírodu. Na jednej strane diskusii sú obyčajne poľovníci a na strane druhej ochrancovia prírody.

Rok 2006 znova len potvrdil, že v tejto oblasti nevládne prílišná jednota názorov. Najmä poľovníci, ale aj obyvatelia horských a podhorských obcí si myslia, že medvede sú premnožené a bolo by treba s tým niečo urobiť. Nie je tomu tak dávno, keď obyvatelia Tureckej a Starých Hôr, neďaleko Banskej Bystrice, písali petície, pretože čelili škodám na ovocných stromoch a včelstvách. Medvede sa im občas prechádzali po dedine, a báli sa preto vyjsť na ulicu. Svoje by o tom vedeli hovoriť v okolí Hrochote alebo Slovenskej Ľupče, kde sa v tomto roku za hradom údajne zdržiavalo na kukuričných poliach v jeseni zo desať medveďov. Na hostinu prišli na toto miesto zo širokého okolia. Stretnúť medveďa, zdá sa, nie je až také zložité a niekedy ho vidieť na miestach, kde sa predtým ani nevyskytoval. Autorovi týchto riadkov sa to dokonca podarilo v blízkosti bansko-bystrického sídliska Fončorda. Mladší medveď sa našťastie vyľakal a upaloval kade ľahšie do lesa.

Nepresnosti v sčítaní stavov

Uspokojivo odpovedať na otázku, či je medveďov na Slovensku skutočne veľa, sa v súčasnosti vlastne ani nedá. Tých niekoľko stretnutí s medveďmi, hoci aj v blízkosti miest, neopravňuje nikoho tvrdiť, že sú premnožené. Niekde sa síce môže javiť, že je ich na jednom mieste viac ako dosť, inde však dlhodobo chýbajú. Ich pohyb počas vegetačného obdobia je ovplyvnený zháňaním potravy. Sčítanie stavov sa síce robí, nie je však presné. Samotní lesníci, ktorí sa tým zaoberajú, nevylučujú v tom duplicitu. To znamená, že niektoré medvede v pohybe zráajú i dvakrát. Takúto chybu nemožno vylúčiť. Podľa poľovníckej štatistickej ročenky, ktorú vydáva Ministerstvo pôdo-

hospodárstva SR, k 31. marcu 2005 bolo na Slovensku načítaných 1 483 medveďov. Je to málo, alebo veľa? Sčítanie sa zvyčajne robí na prvom snehu a v čase, keď ešte medvede nie sú zaľahnuté v brlohoch. Čo však s tým, keď niekoľko rokov po sebe prichádza prvý sneh stále neskôr? To, že medvede expandujú, svedčí, že sa objavujú aj na menej tradičných miestach, ako je napríklad Tríbeč a Krupinská planina. Ďalej na juh už v podstate ani nemôžu, pretože nížina nie je ich prirodzeným biotopom.

Objektívnejší obraz dajú mikročipy

Generálny riaditeľ Štátnej ochrany prírody SR Ing. Ján Mizerák konštatoval, že problematika spojená s vývojom populácie medveďa hnedého je zložitou predovšetkým v tom, že je ťažké objektívovať počty, ktoré tu momentálne sú. Na druhej strane však podľa neho nemôžeme povedať, že nevieme ako sa medveď správa, aké má nároky na

biotop, jeho úživnosť, veľkosť, štruktúru a akým spôsobom sa pohybuje v čase vegetačného obdobia. Odborníci poznajú jeho nároky, ktoré sú iné na jar, iné v lete alebo v jeseni, a inak sa medveď správa v období ruje, výchovy mláďat. Štátna ochrana prírody SR chce podľa neho objektívovať predovšetkým poznatky o ich stavoch, vekovej a pohlavnej štruktúre a má tiež predstavy ako to realizovať. Takáto možnosť sa ponúka prostredníctvom aplikácie čipových snímačov a monitorovaním pohybu medveďov cez družicu. Prostriedky na to by sa dali získať zo štrukturálnych fondov EÚ. „Tento spôsob monitorovania považujem v súčasnosti za najlepšie riešenie,“ hovorí Ing. Mizerák a dodáva, že v tomto smere už existuje úzka spolupráca s vedeckou obcou na Slovensku, napríklad s univerzitami vo Zvolene a Nitre, štátnymi lesmi, ale aj s Poľskom. „Naším záujmom je medvede riešiť modifikovane. Máme vytipované lokality, kde medveď má a bude mať aj v budúcnosti prirodzený výskyt v únosných počtoch. Ide o stredné, severné a východné Slovensko. Osobitne sa však chceme zaoberať i populáciou na východnom a severovýchodnom Slovensku, ktorá je početne slabšia ako na strednom a severnom Slovensku. Naším záujmom je, aby sa tu vytvorili podmienky pre populáciu medveďa s dôrazom na výmenu genetických informácií medzi populáciou medveďa hnedého, ktorá žije na východnom a severovýchodnom Slovensku a populáciou medveďov z Ukrajiny a Poľska.“

Kontajnerové víno človeka

Druhou úlohou je udržať medvede v rozumných dimenziách, aby nedochádzalo k nadmerným škodám a príliš častým stretnutiam s človekom. Splniť ju ale nie je rozhodne ľahké, pretože v niektorých lokalitách a v niektorých obdobiach sa medvede koncentrujú vo väčšom počte. Ako každý iný živočíšny druh sa snažia za čo najkratší čas získať čo najviac potravy. Jej výskyt počas roka však silno kolíše. V lete a v jeseni medvede nepohrdnú ani poľnohospodárskymi plodinami, a potom zrazu zostávajú

takmer bez potravy. Lesných plodín tiež nebýva príliš veľa a aj z toho mála im uberajú zberači. Dá sa povedať, že z obdobia hojnosti prepadnú odrazu do ťažkého postavenia. Veľa zvierat sa naučí, že je jednoduchšie hľadať potravu pri kontajneroch, a veľmi rýchlo zistia, že človek nepredstavuje pre ne nebezpečenstvo. Ten pocit majú skôr ľudia a umocňuje ho každé medializované stretnutie s týmto zvieratom. Pritom aj tzv. kontajnerové medvede sú vlastne len produktom civilizácie, necitlivého vzťahu človeka k prírode. Stačilo by napríklad zabrániť tomu, aby kontajnery s odpadkami boli pri horských hoteloch neprístupné pôvodným obyvateľom lesa. Odborníkov však zaujíma aj to, aké sú možnosti našej prírody poskytnúť medvedom dostatok potravy. V akom sú vôbec kondičnom stave, ktorý vlastne dáva obraz i o tom, či sú premnožené, alebo nie. „Kondičný stav medvedov budeme zisťovať odberom obličky z ulovených zvierat a jej vyhodnotením. Dá to neskreslený a dostatočne objektívny obraz o tom, či majú dosť potravy a netrpia jej nedostatkom,“ vysvetľuje dané súvislosti Ing. Mizerák. Pokiaľ ide o existujúce stavy, je toho názoru, že sú skôr vyššie ako nižšie. Ukazuje sa, že populácia medvedov je u nás dostatočne životaschopná. Ešte pred viac ako polstoročím však bol jej stav priam žalostný. Dokonca už vtedy bolo treba prikráčať k radikálnemu riešeniu a nariadiť celoročnú ochranu medvedov hnedého. Veľmi nízke stavy boli aj tesne po vojne, kedy v slovenských lesoch narátali len nejakých 50 až 80 kusov. Pomerne dlhé obdobie sa potom medved' nelovil. Na prelome 60. a 70. rokov bol počet medvedov podľa oficiálnych štatistík 416 až 548 jedincov a od začiatku tohto obdobia sa počet medvedov na Slovensku začal rýchlo zvyšovať. Štatistika hovorí o tom, že z pôvodných 20 kusov medvedov žijúcich na Slovensku pred asi 70 rokmi do dnešnej doby produkcia tejto populácie presahuje počet 2 200 kusov. Ide o údaj, ktorý zahŕňa počty ulovených jedincov v období, odkedy sa medved' legálnym spôsobom na Slovensku loví, úhyn za toto obdobie a súčasný počet jedincov žijúcich na území Slovenskej republiky. Toto číslo stojí podľa Ing. Mizeráka na zamyslenie a niečo hovorí aj o tom, ako

sa medved' hnedý dokáže na Slovensku reprodukovať. „Takmer s určitostou môžem preto povedať, že by už nemalo dôjsť k poklesu, poškodeniu, alebo zničeniu medvedej populácie,“ tvrdí a zároveň dodáva, že na Slovensku sú lokality, kde je populačná hustota medvedov dokonca vyššia ako je únosná, čo je v neprospech samotného medved'a.

Starnúca populácia?

Ministerstvo životného prostredia nepovoľuje strieľať medvede ťažšie ako sto kilogramov, až na výnimky tzv. škodníkov. Tento stav pritom umožňuje loviť v podstate len mladšie jedince, čo znamená, že populácia postupne starne. Obmedzenie platí tiež podľa šírky prednej laby a doby lovu. Nie je povolený napríklad jarný odstrel a ani mäsitá návnada. Na základe súhier všetkých podmienok sa v podstate neuloví povolená kvóta a napríklad lesníci si myslia, že reálne sú vytvorené také podmienky, že je nemožné odčerpať prírastok. Podľa ich názoru sa to nepodarí ani jeden rok. To znamená, že medvedov by malo teoreticky pribúdať.

Zatiaľ, kým sa konflikt medvedej populácie a človeka, ak to možno tak nazvať, vyrieši, nezaškodí pri potulkách lesom viac opatrnosti. Prekvapí medved'a v jeho teritóriu odrazu a nečakane, nemusí skončiť len vzájomným pohľadom. Je lepšie dať o sebe vedieť, nie však nadmerným hlukom. Vyhnúť sa treba i hustým mladinám, kde môže medved' odpočívať a menej bezpečné môžu byť aj miesta s výskytom lesných plodín. Čo však s tým, keď v čase dozrievania tam chodí možno najviac ľudí? Medved' je v podstate plaché zviera, ale po niekoľkých návštevách k prírastkom ľudí sa prirodzená bariéra a ostražitosť prela-

mujú a stáva sa, že ho tam vidieť aj cez deň. Obsah kontajnerov a smetísk nie je preň zdravou potravou, ale mu zrejme vonia, a prečo by ju nevyskúšal, najmä keď je tak ľahko prístupná. Bez problémov dokáže rozlámať včelí úľ, aby sa dostal k medu, chodí aj do záhrad za ovocím a poľahky sa vydriape za ním na strom. Niektorí pozorovatelia prírody tvrdia, že existuje akási hranica, ktorú by človek pri stretnutí s medvedom nemal nikdy prekročiť. Ťažko však povedať, či je to desať, alebo dvadsať metrov. Ak sa bude cítiť ohrozený, môže aj zaútočiť. Človek by vraj mal v takých prípadoch zachovať pokoj, aj keď sa to ľahšie hovorí ako uskutoční. Neobracať sa zvieratu chrbtom a najmä neutekať panicky preč, pretože medved' je rýchlejší. Pomôže vraj upokojovať zviera pokojným hlasom a pomaly ustupovať z jeho teritória. Ale v každom prípade je v ňom doma a treba si uvedomiť, že neraz chodíme až do jeho kuchyne a bez ohľadovania.

Peter Farárik

Ilustračné foto: Jaroslav Babic, S-CHKO Poľana, Ing. Karol Kaliský, S-TANAP a Juraj Ksiažek, S-TANAP

Seniori sa stretli v strede Slovenska

Dva dni v roku – posledné septembrové štvrtky a piatky – patria už tradične sympatickej udalosti, akou je stretnutie Klubu seniorov ochrany prírody. Miesto stretávania sa rok čo rok mení, aby sa na jeho spoluorganizovaní postupne striedali správy našich veľkolepných chránených území. Dejisko v poradí už dvadnásteho „ad revidendum“ bola Chránená krajinná oblasť a Biosférická rezervácia Poľana na lokalite geometrického stredného Slovenska, chaty Pod Hrbom, počas 28. a 29. septembra 2006.

Do atraktívnej, ešte hrejúcim slnkom a pestrými jesennými farbami oplývajúcej CHKO, svojou účasťou akciu poctilo celkom 45 seniorov (približne tretina z evidovaných 120 členov klubu) zo všetkých končín našej vlasti, aby sa po roku znovu uvideli, privítali, spoločne si zaspomínali, uctili si jubilantov aj niekdajších kolegov, ktorí sa tohoročného stretnutia nedožili. Teraz pocta patrila profesorovi Ing. Štefanovi Korpelovi, DrSc., bývalému pedagógovi na Lesníckej fakulte Technickej univerzity vo Zvolene. Bol špecialistom v odbore pestovania a obnovy lesov, podie-

lal sa na výskume stavu viacerých pralesovitých rezervácií, vrátane tých v CHKO BR Poľana.

Za gestorskú Štátnu ochranu prírody SR prítomných aj nezúčastnených seniorov pozdravil, poprial pevné zdravie aj príjemnú jeseň života Ing. Peter Urban, PhD. Za jeho účasti bol prediskutovaný, upravený a schválený Organizačný poriadok a štatút Klubu seniorov OP, ako riadne registrovanej záujmovej organizácie.

Podstata týchto dokumentov sa – ako všetci dúfajú – ocitne aj v pripravovanej Kolektívnej zmluve ŠOP SR ako stať venovaná starostlivosti o dôchodcov.

Bezchybná organizácia podujatia, akú zaručil riaditeľ Správy CHKO BR Poľana a tajomník Klubu Ing. Dušan Slávik, pridala všetkým účastníkom na vitalite a nálade, takže voľný program družnej debaty v krúžkoch pokračoval po spoločnej večeri dlho do noci.

Nasledujúci deň, piatok, pripravil výborné, vlhde, slnečné počasie vhodné pre nenáročnú prechádzku na blízky Hrb, čo zvládli bez ťažkostí všetci účastníci. Náročnejší a zdatnejší pokračovali aj na Lubietovský Vepor, skadiaľ sa potešili panoramatickými pohľadmi na okolitú hornatú, slnkom ožiarenú krajinu, ktorej údolné polohy ešte skrývala inverzná hmla. Dejisko nasledujúceho trinásteho stretnutia v roku 2007 nie je ešte pevne určené a kompetentní organizátori budú o tom v blízkom čase rokovať.

RNDr. Ján Kleinert, CSc.
člen Klubu seniorov OP